

Evropský zatykač: Jak funguje, co umožňuje a do jaké míry se využívá?

Petr Pospíšil

Spolupracovník Analytického týmu think-tanku Evropské hodnoty

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

- Evropský zatykácký rozkaz byl zřízen v červnu 2002 za účelem zefektivnění justiční spolupráce mezi členskými zeměmi EU
- Oproti tzv. extradici evropský zatykač omezuje možnosti vykonávajícího státu odmítnout vydání vyžádané osoby a celý proces urychluje
- U nejzávažnějších trestných činů, vyjmenovaných v rámcovém rozhodnutí o zřízení evropského zatykače, mechanismus ruší podmínku oboustranné trestnosti a zavádí princip vzájemného uznávání justičních rozhodnutí

1. Úvod

Evropský zatykácký rozkaz (v originále „*European Arrest Warrant*“, zjednodušeně „evropský zatykač“ či „eurozatykač“, zkráceně „EZR“) je nástrojem zefektivňujícím justiční spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU.¹ Zřízen byl, jakožto součást tehdejšího třetího pilíře unijní legislativy, rámcovým rozhodnutím Rady v červnu 2002. Tehdy se mělo jednat o primárně protiteroristický instrument, vzniklý v reakci na teroristické útoky z 11. září 2001.² Tragické zářijové události však byly spíše pomyslným posledním impulsem, který urychlil zavedení mechanismu, jenž na dlouhodobé unijní agendě figuroval již od poloviny devadesátých let.³ Byť se na přelomu milénia mohlo zdát, že EZR bude speciálním evropským nástrojem pro potírání terorismu, s postupem let se osvědčil především v boji s „běžnou kriminalitou“ větší závažnosti, vyznačující se přeshraničním prvkem.

2. Charakteristika institutu

I. Odlišnosti od vnitrostátní praxe

Účelem EZR je řešit situace, kdy osoba podezřelá ze spáchání trestného činu, popř. odsouzená k výkonu trestu, opustila území, a tím i jurisdikci státu, který ji trestně stíhá, popř. již vynesl odsuzující rozsudek.⁴ Ačkoli se vnitrostátní úprava napříč členskými státy drobně liší, nejčastěji má praxe tuto podobu: policie shromažďuje v rámci přípravného řízení důkazní materiál a vyhodnotí-li jako pravděpodobné, že došlo ke spáchání trestného činu, předá případ státnímu zastupitelství. Státní zastupitelství (resp. prokuratura) požádá soud o vydání zatykače na danou osobu. V některých zemích policie může soudy o vydání zatykače požádat přímo.

EZR nelze aktivovat pro kterýkoli trestný čin. Musí se jednat o takový trestný čin, v jehož případě maximální trestní sazba činí minimálně 12 měsíců odnětí svobody. Dotčené trestné činy tedy zpravidla představují projevy závažné kriminality, jako jsou terorismus, obchod s lidmi či vražda.⁵

EZR lze rovněž využít v případě potřeby dopadení osoby, jež uprchla z výkonu trestu odnětí svobody či se nástupu do takového výkonu trestu vyhýbá. Zde platí podmínka, že dané osobě z výkonu trestu musí

zbývat minimálně čtyři měsíce.⁶ Díky tomuto je možné, že evropské zatykače mohou být vydávány i na základě přečinů spíše marginálního významu.

Příslušné národní úřady mají povinnost vyplnit speciální, unifikovaný formulář, ve kterém mj. identifikují inkriminovanou osobu, po skutkové a právní stránce popíší okolnosti činu, jehož se tato osoba měla dopustit, a specifikují rozsah trestu, který by jí hrozil, pokud by byla uznána vinnou. Poté, co je takto „posvěcený“ a veškerými náležitostmi vybavený evropský zatýkací rozkaz vydán příslušným národním justičním orgánem, dostává se mu celounijní platnosti, tudíž policejní orgány ve všech ostatních členských zemích mají povinnost osobu vyhledat a zadržet, jako by se jednalo o stíhaného občana jejich státu.

V momentě zadržení se pro zadrženou osobu nic nemění, ať už k zadržení došlo na základě „vnitrostátního“ či evropského zatykače - zadržená osoba je policií poučena o svých základních procesních právech, o důvodech zadržení a obsahu EZR. Zásadní odlišností, která vyplývá z přeshraniční působnosti EZR, je právo takto zadržené osoby vyslovit souhlas či nesouhlas se svým vydáním do země, jejíž orgány EZR vystavily.⁷

Třebaže má toto právo, orgány země, na jejímž území se zadržená osoba nachází, se jejím (ne)souhlasem nejsou povinny řídit. Naopak jsou to ony, kdo mají ve věci poslední slovo. Postoj zadržené osoby má vliv pouze na délku procesních lhůt. Pokud s vydáním souhlasí, kompetentní orgány mají na definitivní rozhodnutí o vydání deset dní, v opačném případě je délka této lhůty šestinásobná.

Soudy vykonávajícího státu žádost o vydání odmítnou, shledají-li například, že daná osoba v jejich zemi nedosáhla věku pro trestní odpovědnost, dále zjistí-li, že osoba náleží do jejich jurisdikce (a nikoli do jurisdikce vystavujícího státu), a také vyjde-li najevo, že daná osoba již byla pravomocně pro daný čin omilostněna, nebo svůj trest v případě pravomocného odsouzení již vykonala.⁸

Kromě zde vyjmenovaných obligatorních důvodů odmítnutí mají příslušné úřady vykonávajícího státu k dispozici rovněž fakultativní důvody, pro něž mohou (ale nemusí) rozhodnout o nevydání dané osoby. Základním důvodem může být nedostatek územní jurisdikce. K němu dojde, vyjde-li najevo, že čin byl spáchán buď na území vykonávajícího státu, nebo na území třetího státu. Právo vykonávajícího státu neumožňuje v takovém případě zatýkací rozkaz vydat.

Dále se může jednat kupříkladu o tzv. překážku litispendence, tedy o situaci, kdy na území vykonávajícího státu již probíhá trestní stíhání dané osoby pro předmětný čin. Toto platí i v případě trestního stíhání na území jakéhokoli jiného třetího státu za předpokladu, že trestní stíhání v tomto státě vyústilo v odsuzující rozsudek, který byl odsouzenou osobou (alespoň z části) vykonán. Taktéž v situaci, kdy vykonávající stát provedl trestní stíhání, které bylo zastaveno, může vykonávající stát vydání dožadované osoby zamítnout.⁹

II. Odlišnosti od mezinárodní praxe

EZR je regionálně specifickým, v určitých aspektech odlišným typem extradice (dohody o vzájemném vydávání trestně stíhaných či odsouzených osob). Hlavní rozdíl oproti extradici spočívá v tom, že evropský zatykač získává po svém vydání multilaterální platnost a *erga omnes* závaznost vzhledem ke všem členským zemím EU. Jedná se o institucionalizovaný mechanismus, který zároveň proces vzájemného vydávání sjednocuje, zjednodušuje, urychluje a zefektivňuje.

Zatímco bilaterální mezistátní extradiční dohody podmiňují realizaci oboustrannou trestností daného činu (kterou musí příslušný vykonávající orgán posuzovat), pro aplikaci EZR postačuje přítomnost daného činu v seznamu trestných činů uvedeném v rámcovém rozhodnutí.¹⁰ Podmínka oboustranné trestnosti se tak týká pouze trestných činů, které v rámcovém rozhodnutí vyjmenovány nejsou, avšak splňují obecný požadavek nejnižší trestní sazby ve výši jednoho roku odnětí svobody.

Evropský zatýkácí rozkaz je ve vztahu k činům uvedeným v čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí založen na principu vzájemného uznávání justičních rozhodnutí ve věcech trestních (*mutual recognition*), který reaguje na skutečnost, že definice jednotlivých trestných činů uvedených v Rámcovém rozhodnutí jsou v některých případech národními trestněprávními předpisy členských zemí definovány odchylně. Kompletní seznam těchto trestných činů, na které se vztahuje pravidlo vzájemného uznávání, se nachází v příloze této práce.

Dalším rozdílem oproti extradičním dohodám je, že tyto dvoustranné mezinárodní smlouvy často poskytují vykonávajícímu státu možnost vydání osoby odmítnout, jde-li o jejich občana. EZR v tomto posiluje pozici vystavujícímu státu a tuto možnost vykonávajícího státu podstatně omezuje. Mechanismus evropského zatýkácího rozkazu dále vylučuje ingerenci jiné než soudní moci do procesu rozhodování o vydání dožádané osoby.¹¹

3. Využívání EZR

Souhrnné statistické údaje týkající se používání evropského zatykače v praxi naráží na problém, že ne všechny státy v posledních letech zveřejňují údaje o počtu vydaných EZR, počtu vypátraných, zatčených a předaných osob, délce předávání osob apod. U některých z těchto údajů se tak poslední dostupné záznamy datují až k roku 2009 – jde o data uvedená ve zprávě Komise o provádění rámcového rozhodnutí o EZR.¹²

Podle údajů Evropské komise, jejichž znázornění můžete nalézt v grafu č. 1 v příloze, počet vydaných evropských zatykačů od roku 2005 významně vzrostl. Zatímco v prvních letech existence bylo vydáno pouze necelých sedm tisíc EZR, v roce 2014 byl jejich počet více než dvojnásobný.¹³

Nárůst lze evidovat i z hlediska úspěšnosti vydaných evropských zatykačů. V roce 2005 jejich poměr vůči celkovému počtu představoval necelou třetinu, o dekádu později necelou třetinu činil počet EZR, které k dopadení vyžádané osoby nevedly.¹⁴

Z toho lze tedy vyvodit závěr, že efektivita evropského zatýkacího rozkazu se od doby vzniku tohoto mechanismu zvětšila o více než 100 %. Dále graf č. 1 odkrývá, že v posledních třech letech předcházejících roku 2014 (k němuž jsou k dispozici poslední údaje) rapidně stoupal jak počet celkově vydaných EZR, tak i množství na jejich základě vypátraných, resp. zatčených osob.

Zbývající zkoumané parametry trpí nedostatkem způsobeným časovou vzdáleností posledních dostupných zveřejněných dat, avšak hodnoty těchto ukazatelů v uvedeném období vykazovaly značnou konstantnost. Průměrná doba předávání osob, které se svým předáním souhlasí, v průměru osciluje okolo 15 dní (viz graf č. 2 v příloze).¹⁵ V případě jejich nesouhlasu je tato doba o poznání delší a pohybuje se zpravidla mezi 45 až 50 dny.¹⁶ Co se týká podílu vyžádaných osob souhlasících se svým předáním (viz graf č. 3 v příloze), tento počet lehce převyšuje 50 %.¹⁷

4. Závěr

Evropský zatýkací rozkaz má za cíl urychlit, zjednodušit a zefektivnit justiční spolupráci v trestních věcech mezi členskými státy EU. Jedná se o nejnápadnější a prakticky nejhojněji využívaný instrument v této oblasti na úrovni EU. Mechanismus posiluje vymahatelnost práva institucionalizací možnosti vystavení žádosti členského státu o vydání trestně stíhané či odsouzené osoby jiným členským státem.¹⁸ Toto bylo před přijetím Rámcového rozhodnutí Rady EU zřizujícího EZR možné pouze na základě extradiční procedury, která připouštěla větší množství důvodů odmítnutí vydání ze strany dožádaného státu, delší časové lhůty pro vydání, ingerenci představitelů výkonné moci a vše podmiňovala oboustrannou trestností činu. Efektivita extradice závisela na ochotě a vůli dotčených států v justiční oblasti spolupracovat.

EZR proces extradice sjednocuje a standardizuje. Rámcové rozhodnutí uvádí přesné procedurální podmínky pro dožadující stát, jejichž splnění musí řádnému vydání EZR předcházet, stejně jako důvody, pro něž může vykonávající stát vydání osoby odepřít. Bez nutnosti oboustranné trestnosti lze EZR vydat pouze pro všechny trestné činy uvedené v Rámcovém rozhodnutí o EZR. Pohled na statistické údaje ukazuje, že mechanismus je využíván stále častěji. Lze očekávat, že tento trend bude v příštích letech pokračovat a členské státy budou v oblasti vzájemného uznávání justičních rozhodnutí kooperovat stále užším způsobem.

-
- ¹ European Commission, DG Justice and Consumers. European Arrest Warrant. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/criminal/recognition-decision/european-arrest-warrant/index_en.htm
- ² Q&A: European Arrest Warrant. *BBC*. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-23239493>
- ³ Světlana Kloučková. Evropský zatýkací rozkaz. *Euractiv.cz*. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://euractiv.cz/nazory/vnitro-a-spravedlnost/evropsk-zatkac-rozkaz/>
- ⁴ European Commission, DG Justice and Consumers. European Arrest Warrant. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/criminal/recognition-decision/european-arrest-warrant/index_en.htm
- ⁵ EUR-Lex – Document 32002F0584. Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Úřední věstník L 190, 18. července 2002. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584&from=CS>, čl. 2 odst. 2.
- ⁶ Ibid, čl. 2 odst. 1.
- ⁷ Ibid, čl. 11 odst. 1.
- ⁸ Ibid, čl. 3.
- ⁹ Ibid, čl. 4.
- ¹⁰ Q&A: European Arrest Warrant. *BBC*. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-23239493>
- ¹¹ Ibid.
- ¹² EUR-Lex – Document 52011DC0175. Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o provádění rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. KOM(2011) 175 v konečném znění. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:52011DC0175>
- ¹³ Portál evropské e-Justice. Evropský zatýkací rozkaz. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-cs.do
- ¹⁴ Ibid.
- ¹⁵ EUR-Lex – Document 52011DC0175. Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o provádění rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. KOM(2011) 175 v konečném znění. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:52011DC0175>
- ¹⁶ Ibid.
- ¹⁷ Ibid.
- ¹⁸ Policie ČR. Evropský zatýkací rozkaz. [citováno 18. listopadu 2016], dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/evropsky-zatykaci-rozkaz.aspx>

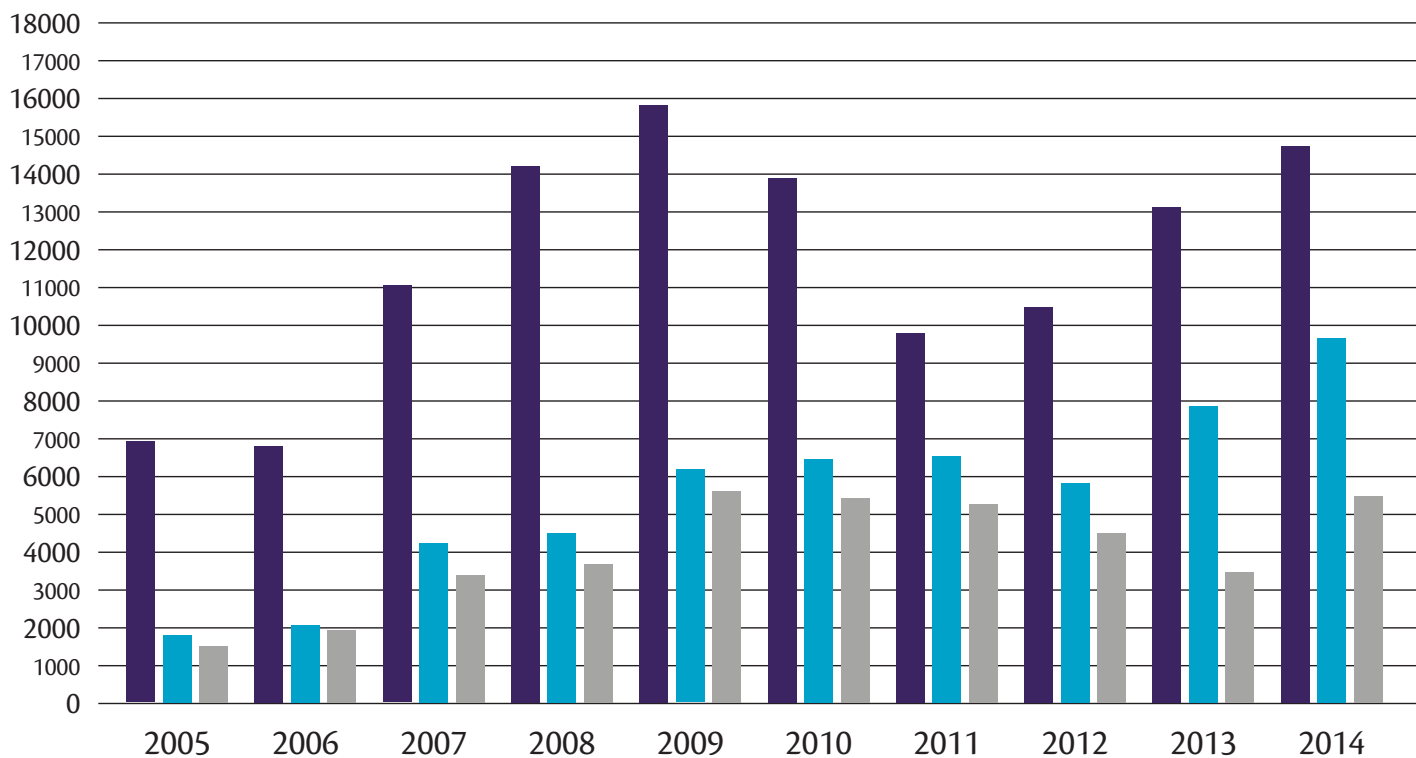
Seznam trestných činů,

pro které lze vydat EZR na základě principu vzájemného uznávání justičních rozhodnutí

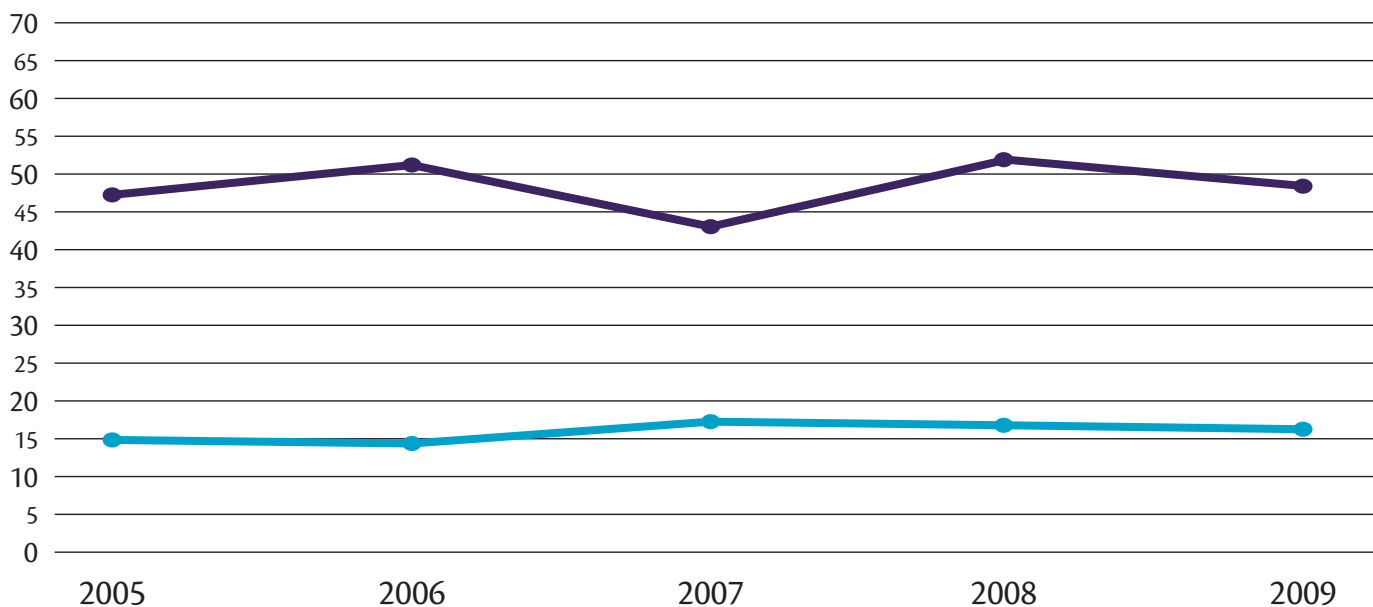
(podle čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí o EZR)

účast na zločinném spolčení
terorismus
obchod s lidmi
pohlavní vykořisťování dětí a dětská pornografie
nedovolený obchod s omamnými a psychotropními látkami
nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem a výbušninami
korupce
podvody včetně podvodů postihujících zájmy Evropských společenství ve smyslu Úmluvy ze dne 26. července 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství
praní výnosů z trestné činnosti
padělání měny včetně eura
počítačová trestná činnost
trestné činy proti životnímu prostředí, včetně nedovoleného obchodu s ohroženými druhy živočichů a ohroženými druhy a odrůdami rostlin
napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a nedovoleném pobytu
vražda, těžké ublížení na zdraví
nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi
únos, omezování osobní svobody a braní rukojmí
rasismus a xenofobie
organizovaná nebo ozbrojená loupež
nedovolený obchod s kulturními statky, včetně starožitností a uměleckých děl
podvod
vydírání a vymáhání peněz za ochranu
výroba padělků a nedovolených napodobenin
padělání veřejných listin a obchodování s nimi
padělání platebních prostředků
nedovolený obchod s hormonálními látkami a jinými prostředky na podporu růstu
nedovolený obchod s jadernými a radioaktivními materiály
obchod s odcizenými vozidly
znásilnění
žhářství
trestné činy spadající do příslušnosti Mezinárodního trestního soudu
únos letadla nebo plavidla
sabotáž

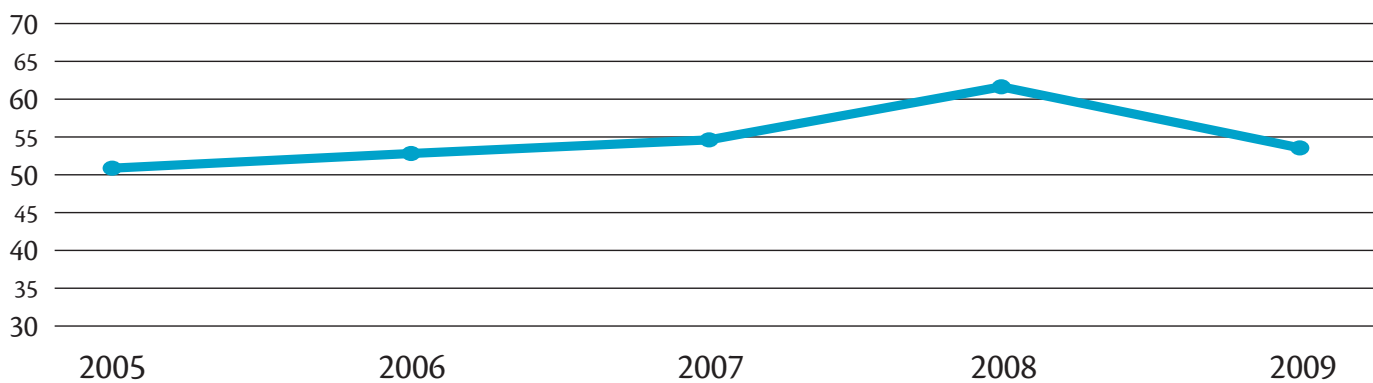
Graf 1: Celkový počet vydaných EZR ; vypátraných/zatčených a předaných osob

Graf 2: Průměrná doba předávání osob se souhlasem ; bez souhlasu (ve dnech)

Graf 3: Podíl osob, které s předáním souhlasí (v %)

Líbí se Vám, co děláme?

Podpořte nás! Naše práce je možná jen díky darům lidí, jako jste Vy.

Můžete využít tento formulář: www.evropskehodnoty.cz/o-nas/dekujeme

Nebo můžete poslat svůj dar přímo na transparentní účet Evropských hodnot: 2300405420/2010.

Vyberte si program, který chcete přímo podpořit:

- Analytický tým - AT
- Iniciativa pro evropské hodnoty – IEH
- Kremlin Watch - KW
- Program pro soudržnou společnost – PSS

Nebo můžete podpořit naši práci obecně: Podporujeme Evropské hodnoty - PEH

Do zprávy pro příjemce uveďte DAR_program + Vaše jméno a příjmení a zašlete nám e-mail s Vašimi osobními údaji pro potvrzení o daru na: dary@evropskehodnoty.cz

© Evropské hodnoty z.s. 2016

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

Naší vizí je svobodné, bezpečné a prosperující Česko ve střední Evropě, která je pevnou součástí Západu.

Pomáháme čelit agresivním režimům, radikalizaci uvnitř společnosti, šíření autoritářských tendencí a extrémistických ideologií včetně islamismu.

Politikům předkládáme odborná doporučení a systematicky sledujeme a hodnotíme jejich práci. Za základní prvky vysoké politické kultury považujeme aktivní občany, zodpovědné politiky a soudržnou společnost, která sdílí hodnoty svobody a demokracie.

Od roku 2005 se jako nevládní nezisková organizace, která není spojena s žádnou politickou stranou, věnujeme výzkumné a vzdělávací činnosti. Vedle vydávání odborných publikací a komentářů pro média, pořádáme konference, semináře a školení pro odbornou i širší veřejnost. Na svých akcích zprostředkováváme dialog mezi politiky, odborníky, novináři, podnikateli i studenty.

THINK-TANK EVROPSKÉ HODNOTY

Na baště sv. Jiří 260/11, CZ-160 00 Praha 6 – Hradčany

info@evropskehodnoty.cz

www.evropskehodnoty.cz

facebook.com/Evropskehodnoty

Odborný podklad | Background Paper

Účelem podkladu je poskytnout čtenáři potřebné informace k orientaci v daném tématu prostřednictvím podkladů k diskusi. Podklad zpravidla obsahuje poznámky a reference na použité zdroje na konci textu. V případě potřeby však může mít i náležitosti standardní akademické studie, přičemž rozsah textu není nijak omezený. Do odborného podkladu se na začátek přidává shrnutí v bodech.